

Hemşirelik Öğrencilerinin Bakım Odaklı Hemşire-Hasta Etkileşimine Yönelik Tutum ve Davranışlarının Belirlenmesi

Determination of Nursing Students Attitude and Behavior For Care-Oriented Nursing-Patient Interaction

Gözde Özsezer¹, Sibel Karaca Sivrikaya², Merve Ataç³

DOI: 10.17942/sted.724993

Geliş/Received : 21.04.2020
Kabul/ Accepted : 16.06.2021

Öz

Amaç: Bu çalışma, hemşirelik öğrencilerinin bakım odaklı hemşire-hasta etkileşimine yönelik tutum ve davranışlarının belirlenmesi amacıyla yapıldı.

Yöntem: Tanımlayıcı tipteki araştırma, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü'nde 2017-2018 Bahar Yarıyılında 2., 3. ve 4. sınıfta öğrenim gören öğrencilerle yürütüldü. Araştırmada örneklem seçimine gidilmeyip evrenin tamamı (n=230) araştırmaya dahil edildi. Araştırma 210 öğrenci ile tamamlandı. Veriler, sosyodemografik bilgi formu ve Bakım Odaklı Hemşire-Hasta Etkileşimi Ölçeği (BOHHEÖ) kullanılarak toplandı. Ölçeği geliştiren araştırmacıdan ölçeği kullanma izni, kurumdan yazılı izin ve araştırmaya katılan öğrencilerden sözlü izin alındı. Verilerin analizi SPSS 25.0 istatistik programı ile sayı-yüzdeleri dağılımları, Mann-Whitney U, Kruskal Wallis, ANOVA testleri kullanılarak yapıldı.

Bulgular: Öğrencilerin BOHHEÖ'nün önemlilik, yeterlilik ve uygulanabilirlik boyutu toplam puan ortalamaları sırasıyla 287.72±40.01, 256.12±42.12 ve 255.68±44.95 olarak bulundu. Öğrencilerin cinsiyetine göre önemlilik ve yeterlilik boyutu; hemşirelik mesleğini seçme nedenine göre önemlilik boyutu; hasta ile ilişkilerinde güçlü yaşama durumuna göre önemlilik, yeterlilik ve uygulanabilirlik boyutu; sosyal ilişkilerinde güçlü yaşama durumuna göre uygulanabilirlik boyutu toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu belirlendi (p<0.05). İkinci sınıf öğrencilerinin hümanizm, umut, yardım edici ilişki, duyguların ifade edilmesi, sorun çözme ve gereksinimler alt boyutu için ölçek-yeterlilik düzeyi puan ortalamalarının diğer sınıflardan anlamlı derecede yüksek olduğu görüldü (p<0.05). Üçüncü sınıf öğrencilerinin duyarlılık alt boyutu için ölçek önemlilik, yeterlilik ve uygulanabilirlik düzeyleri puan ortalamalarının, ikinci ve dördüncü sınıf öğrencilerin puan ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olduğu görüldü (p<0.05).

Sonuç: Öğrencilerin bakım odaklı hemşire-hasta etkileşimine ilişkin tutum ve davranışlarının olumlu yönde olduğu görülmüştür. Hemşirelik eğitimi planlanırken, öğrenci hemşirelere hastayla yapıcı ve etkin bir etkileşim içerisine girerek ve bakımın manevi boyutunu da göz ardı etmeyerek bireyi bütüncül olarak ele alma becerileri kazandıracak şekilde geliştirilmesi önerilebilir.

Anahtar sözcükler: Bakım, öğrenci hemşire, hemşire-hasta etkileşimi, tutum

Abstract

Objective: This study was conducted to determine nursing students' attitudes and behaviors towards care-oriented nurse-patient interaction.

Method: The descriptive type of research was conducted with the students of Bandırma Onyedi Eylül University, Faculty of Health Sciences, Department of Nursing in the 2017-2018 Spring Semester in the 2nd, 3rd and 4th grade. Sample selection was not used in the study, and the entire population (n=230) was included in the study. The research was completed with 210 students. Data were collected using the sociodemographic information form and the Care-Oriented Nurse-Patient Interaction Scale. Permission to use the scale was obtained from the researcher who developed the scale, written permission from the institution and verbal permission from the students participating in the study. The analysis of the data was performed using the SPSS 25.0 statistical program, number-percentage distributions, Mann-Whitney U, Kruskal Wallis, ANOVA tests.

Results: The students' total mean scores for the dimension of significance, adequacy, and applicability of Care-Oriented Nurse-Patient Interaction Scale were found as 287.72±40.01, 256.12±42.12 and 255.68±44.95, respectively. Importance and sufficiency dimension according to the gender of the students; significance dimension according to the reason to choose the nursing profession; importance, adequacy, and applicability according to the situation of having difficulties in relations with the patient; It was determined that there is a statistically significant difference between the total score averages of applicability dimension according to the situation of having difficulties in social relations (p<0.05). The mean scores of the 2nd grade students for humanism, hope, helpful relationship, expression of feelings, problem solving and needs sub-dimension were significantly higher than the other grades (p<0.05). For the sensitivity sub-dimension of third grade students, it was observed that the mean scores of the scale significance, competence and applicability levels were significantly higher than the mean scores of the second and fourth grade students (p<0.05).

Conclusion: Students' attitudes and behaviors towards care-oriented nurse-patient interaction were found to be positive. When planning nursing education, it can be suggested that student nurses develop the skills of taking a holistic approach to the individual by interacting with the patient in a constructive and effective manner and not ignoring the spiritual dimension of care.

Keywords: Care, student nurse, nurse-patient interaction, attitude

¹ Arş. Gör., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü (Orcid no: 0000-0003-4352-1124)

² Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü (Orcid no: 0000-0001-5271-7757)

³ Öğr. Gör., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sağlık Uygulama ve Araştırma Hastanesi (0000-0001-9556-0737)

Giriş

Hemşirelik, insanın hayatı boyunca sağlık ve hastalığa verdiği cevapları, bütüncül bir bakış açısı ile anlamaya ve hastalığa özgü bakımı, bilim ve sanata dayalı sunumunu sağlamıştır (1). Hemşire bakım için sağlık ekibinin önemli bir parçası olmakla birlikte hemşire-hasta arasındaki etkileşimi ve iletişim gereksinimlerini önemli ölçüde karşılamaktadır (2,3). Hemşirelik mesleğinde insana yardım etmede temel amaç, karşılıklı güvene dayalı bir iletişim ve etkileşim içinde hizmet verilen bireyi tanımak, bakım gereksinimlerini tanımlamak ve sonuçta sorunları ile daha etkin baş edebilir, gereksinimlerini karşılayabilir hale gelmesini sağlamaktır (4). Hemşirenin yardım etmedeki amacı bireye ulaştırabilmesinde en etkili yol hasta ile olan etkileşimidir (5,6).

Hemşirelik bilminde dijitalleşme ve yeni teknolojiler çağı ortaya çıkmış olup, bu bağlamda hemşirelik bakımının da dijitalleşme olasılığı bulunmaktadır. Dolayısıyla hemşire-hasta ilişkisinin göz ardı edildiği gerçeğinin de dikkate alınması gerekmektedir (7,8). Bu bağlamda, hemşirelik bakımının insancillaştırılması, sağlıklı/ hasta bireylerin güçlü yönlerinin doğrudan etkileşim yoluyla belirlenmesi; anlayarak, yardım etmeye yönelik eylemleri uygulayarak bütünsel bakım verilmesi anlamına gelmektedir (4,9,10). Süreç, hemşire-hasta ilişkisi içerisinde, iletişim aracılığı ile gerçekleştiği için iyi bir iletişim ve kişilerarası ilişkiler becerisi gerektirmektedir.

Bu yüzden etkileşim kavramı, hemşirelik literatüründe çoğu zaman, kişilerarası ilişkiler ve iletişim kavramları ile de ifade edilmektedir (2,11). Hemşire-hasta ilişkisi, hemşirelerin sahip olması gereken empati, aktif dinleme, koşulsuz kabullenme gibi becerileriyle de karakterize edilmektedir (2,12). Literatür, hasta merkezli bir yaklaşım uygulandığında hemşirelerin ve hastaların iyi iletişim kurabileceklerini ve bunun pozitif hemşire-hasta ilişkilerinin temel bir bileşeni olduğunu öne sürmektedir. Bu nedenle, hemşirelerin etkili etkileşim becerilerine sahip olmalarını sağlamak, hasta memnuniyetini ve olumlu bakım sonuçlarını desteklemede önem arz etmektedir (12,13). Olumlu hasta bakımı sonuçları, hemşirelerin hastalarının yaşam deneyimlerini anlamalarının yanı sıra, hastaların sağlık beklentilerine karşılık gelen

hemşirelik bakımı sağlama yeteneklerinden kaynaklanmaktadır (14).

Klinik eğitim sırasında hasta birey ile kurulan etkileşim, özellikle, hemşirelik öğrencisinin kişisel ve profesyonel gelişiminde önemli bir yere sahiptir (15). Karaöz (2003)'ün hemşirelik öğrencilerinin bakımı algılayışlarına yönelik çalışmasında, öğrenciler bakımı, çoğunlukla profesyonel/yardımcı edici ilişki şeklinde tanımlamışlardır. Ayrıca, bu ilişkinin temel elementlerinin saygı, şefkat, ilgi ve iletişim olduğunu belirtmişlerdir. İletişimin bireyi duygusal yönden desteklemek ve bakıma katılımını sağlamak adına önemli bir araç olduğu da vurgulanmıştır (16). Bu bağlamda hemşirelik öğrencilerinin eğitim sürecinde istedik tutum ve davranışları edinmesi ve mesleki gelişimin sağlanması ve uygulamaya yansıtılması açısından bakım odaklı hemşire-hasta etkileşimine yönelik tutum ve davranışlarının değerlendirilmesi önemlidir. Bu konuda yapılan çalışma sonuçlarının, hemşirelik eğitimin programlarının bakım sürecinde hasta-hemşire etkileşimi konusunda öğrencilere kazandırdığı bilgi beceri ve tutumların belirlenmesine katkıda bulunacağı düşünülmektedir (17-19).

Bu çalışma, hemşirelik öğrencilerinin bakım odaklı hemşire-hasta etkileşimine yönelik tutum ve davranışlarının belirlenmesi amacıyla yapılmıştır.

Gereç ve Yöntem

Araştırmanın Tipi

Bu araştırma tanımlayıcı tiptedir.

Araştırmanın Yeri ve Zamanı

Bandırma Onyedü Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü'nde 2017-2018 Bahar Yarıyılında 2., 3. ve 4. sınıfta öğrenim gören öğrenciler üzerinde yapıldı. Birinci sınıf öğrencilerinin klinik uygulama deneyimi olmadığı için araştırmanın dışında tutuldu.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmada örneklem seçimine gidilmeyip evrenin tamamı (n=230) araştırmaya dahil edildi. Ancak çalışmaya katılmayı kabul etmeyen ve eksik form dolduran 20 öğrenci araştırmanın dışında bırakıldığından çalışma 210 öğrenci ile tamamlandı.

Verilerin Toplanması

Veriler 1 Ekim 2017-30 Kasım 2017 tarihleri

arasında toplandı. Anket uygulaması yaklaşık 15-20 dakikalık bir sürede yüz yüze görüşme tekniği ile toplandı.

Veri Toplama Araçları

Veriler toplanırken araştırmacılar tarafından literatür doğrultusunda geliştirilen sosyodemografik bilgi formu ve Bakım Odaklı Hemşire-Hasta Etkileşimi Ölçeği (BOHHEÖ) kullanıldı.

Sosyodemografik Bilgi Formu: Araştırmacılar tarafından geliştirilen "Sosyodemografik Bilgi Formu" cinsiyet, yaş, öğrenim gördükleri sınıf, hemşirelik mesleğini seçme nedeni, ilişkilerinde veya hastayla iletişimde güçlük yaşama durumu vb. soruları içermektedir.

Bakım Odaklı Hemşire-Hasta Etkileşimi Ölçeği (BOHHEÖ): Ölçeğin geçerlik ve güvenilirliği Yalçın Atar ve Atabek Aştı tarafından (2012) yapılmıştır (9). Ölçeğin üç alt boyutu vardır ve her üç alt boyutu için 70 maddelik BOHHEÖ'nün her bir alt boyutundan alınabilecek en düşük puan 70, en yüksek puan ise 350'dir. Ölçeğin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı önemlilik, yeterlilik, uygulanabilirlik boyutları için sırasıyla 0,99, 0,98, ve 0,99 olarak ifade edilmiş olup BOHHEÖ'nden alınan puan arttıkça, öğrencilerin bakım odaklı hemşire-hasta etkileşimine ilişkin tutum ve davranışları olumlu yönde arttığı şeklinde değerlendirilmiştir. BOHHEÖ'nin Hümanizm, Umut, Duyarlılık, Yardım edici ilişki, Duyguların ifade edilmesi, Sorun çözme, Öğretim, Çevre, Gereksinimler ve Maneviyat olmak üzere 10 alt ölçeği bulunmaktadır. Ölçekte yer alan alt boyutlar için "önemlilik", "yeterlilik" ve "uygulanabilirlik" düzeyine ilişkin puanlama yapılmaktadır. Ölçekte yer alan maddelerin ne derecede önemli olduğu ne kadar yeterli ve uygulanabilir olduğu ayrı ayrı 5'li likert tipi ölçek (1=hiç, 2=biraz, 3=orta derecede, 4=çok, 5=son derece) üzerinde puanlanarak ölçeğin "önemlilik", "yeterlilik" ve "uygulanabilirlik" düzeylerine ilişkin puanlar elde edilmektedir. Ölçeği geliştiren araştırmacıdan yazılı olarak ölçeği kullanma izni alınmıştır.

Verilerin Değerlendirilmesi

Veriler SPSS 25.0 istatistik programı ile analiz edilerek değerlendirmede sayı-yüzdeler dağılımları, Mann-Whitney U, Kruskal Wallis,

ANOVA testleri kullanıldı.

Araştırmanın Etik Yönü

Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi'nden yazılı izin, ölçeği geliştiren araştırmacılar tarafından izin ve anketler uygulanmadan önce katılımcılardan bilgilendirilmiş onam alındı.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın yapıldığı tarihlerde, devamsızlık yapan ve eksik form dolduran öğrencilerin verilerinin çalışma kapsamı dışında tutulması; çalışmanın Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi'nde öğrenim gören, araştırmaya katılmayı kabul eden öğrenciler ile yapılması araştırmanın sınırlılıklarındandır.

Bulgular

Öğrencilerin yaş ortalaması $20,61 \pm 2,01$, %81,4'ü kadın ve %41'i 2.sınıf, %30,8'i 3.sınıf, %28,2'si 4. sınıfta öğrenim görmektedir. Katılımcıların %41,0'ı hemşirelik mesleğini sevdiği için seçtiğini, %61,2'si hasta ile ilişkilerinde güçlük yaşadığını ifade etmişlerdir. Öğrencilerin %12'si kendisi hasta olarak bakım alma deneyimi yaşadığını, %32,8'i bir yakınının bakımına katıldığını ve %12,3'ü bir yakınının yanında hastanede refakatçi olarak kaldığını belirtmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Öğrenci hemşirelerin sosyo-demografik özelliklerine göre dağılımı (n=210)

Özellikler	Sayı	%
Yaş (Ort ±ss) (20.61±2.01)		
Cinsiyet		
Kadın	171	81,4
Erkek	39	18,6
Sınıf		
2	85	41,0
3	65	30,8
4	60	28,2
Hemşirelik mesleğini seçme nedeni		
Sevdiği için	86	41,0
İş garantisi olduğu için	54	25,7
Ailesi istediği için	70	33,3
Hasta ile ilişkilerde güçlük yaşama durumu		
Evet	129	61,4
Hayır	81	38,6
Hasta bir birey olarak bakım alma deneyimi yaşama durumu		
Evet	25	11,9
Hayır	185	88,1
Bir yakınının bakımına katılma durumu		
Evet	69	32,8
Hayır	141	67,2
Hastanede bir yakınının refakatçisi olarak kalma durumu		
Evet	26	12,3
Hayır	184	87,7
Hasta veya yakınıyla olumsuz bir deneyim yaşama durumu		
Evet	121	57,6
Hayır	89	42,4
TOPLAM	210	100,0

Öğrencilerin BOHHEÖ'nün önemlilik, yeterlilik ve uygulanabilirlik boyutu toplam puan ortalamaları sırasıyla $287,72 \pm 40,01$, $256,12 \pm 42,12$ ve $255,68 \pm 44,95$ olarak bulunmuştur. Öğrencilerin ölçek alt boyutlarından aldıkları puan ortalamaları Tablo 2'de sunulmuştur.

Sosyodemografik özelliklere göre ölçek toplam puan ortalamaları incelendiğinde; öğrenci hemşirelerin yaşları ile bakım odaklı hasta-hemşire etkileşimin önemlilik ve yeterlilik boyutu arasında, negatif yönde ve çok zayıf bir ilişki olduğu, cinsiyete göre önemlilik ve yeterlilik boyutu; hemşirelik mesleğini seçme nedenine göre önemlilik boyutu; hasta ile ilişkilerinde güçlük yaşama durumuna göre önemlilik, yeterlilik ve

uygulanabilirlik boyutu toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir ($p < 0,05$). İkinci sınıf öğrencilerinin hümanizm, umut, yardım edici ilişki, duyguların ifade edilmesi, sorun çözme ve gereksinimler alt boyutu için ölçek-yeterlilik düzeyi puan ortalamalarının diğer sınıflardan anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür ($p < 0,05$). Üçüncü sınıf öğrencilerinin duyarlılık alt boyutu için ölçek önemlilik, yeterlilik ve uygulanabilirlik düzeyleri puan ortalamalarının, ikinci ve dördüncü sınıf öğrencilerin puan ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür ($p < 0,05$). Öğrenci hemşirelerin sosyo-demografik özellikleri ve BOHHEÖ puanlarının karşılaştırılması Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 2. Öğrenci hemşirelerin bakım odaklı hemşire hasta etkileşimi ölçeği (BOHHEÖ) puan ortalamaları

Ölçek ve Alt Boyutları	Madde sayısı	Puan aralığı	Önemlilik		Yeterlilik		Uygulanabilirlik	
			Ort.±ss	Min-Maks	Ort.±ss	Min-Maks	Ort.±ss	Min-Maks
Hümanizm	6	6-30	25.43±3.12	15-30	22.12±3.78	13-30	21.03±3.78	14-30
Umut	7	7-35	29.27±3.99	16-35	25.42±3.37	17-35	26.12±3.83	15-35
Duyarlılık	6	6-30	22.24±3.71	14-30	19.22±3.92	12-30	20.18±3.91	13-30
Yardım edici ilişki	7	7-35	28.47±4.54	25-35	24.38±3.82	22-35	26.11±5.47	21-35
Duyguların ifade edilmesi	6	6-30	25.73±4.61	14-30	19.64±5.17	12-30	21.36±4.66	17-30
Sorun çözme	6	6-30	27.43±3.19	14-30	18.93±3.47	14-30	20.34±3.31	15-30
Öğretim	9	9-45	41.24±4.93	26-45	32.39±5.61	23-45	32.12±5.47	17-45
Çevre	7	7-35	34.12±3.81	24-35	25.12±4.16	17-35	24.24±4.75	22-35
Gereksinimler	10	10-50	35.29±4.83	25-50	45,79±3,80	30-50	42,20±3,66	32-50
Maneviyat	6	6-30	18.50±3.28	17-30	23.11±5.02	14-30	21.98±6.11	16-30
Ölçek toplam	70	70-350	287.72±40.01	190-350	256.12±42.12	174-350	255.68±44.95	182-350

Ort.: Ortalama; ss: Standart sapma; Min: Minimum; Maks: Maksimum

Tablo 3. Öğrenci hemşirelerin sosyo-demografik özellikleri ve BOHHEÖ puanlarının karşılaştırılması (n=210)

*p>0,05

Değişkenler	n	%	Önemlilik	Yeterlilik	Uygulanabilirlik
			X+ss	X+ss	X+ss
Yaş (Ort±ss)	210	(20,61±2,01)	r= -0,009 p= 0,672	r= -0,004 p= 0,607	r= 0,056 p= 0,871*
Cinsiyet					
Kadın	171	81,4	324,31±42,18	269,18±41,15	271,12±45,91
Erkek	39	18,6	272,75±41,83	281,72±39,66	241,36±46,72
Test ve p değeri			t= 3,12 p= 0,001	t= 1,19 p= 0,03	t= 1,29 p= 0,21*
Sınıf					
2	85	41,0	299,68±32,20	284,66±41,01	264,22±38,65
3	65	30,8	302,13±36,23	271,93±41,68	253,32±36,95
4	60	28,2	324,67±41,35	283,17±29,09	289,12±43,54
Test ve p değeri			F=4,986 p= 0,004	F= 1,854 p=0,218	F= 0,428 p=0,567*
Hemşirelik Mesleğini Seçme Nedeni					
Sevdiği için	86	40,9	321,19±35,67	292,93±36,13	281,93±26,14
İş garantisi olduğu için	54	25,7	311,11±38,27	266,54±40,02	279,34±50,51
Ailesi istediği için	70	33,3	298,26±42,33	255,78±39,98	281,12±38,91
Test ve p değeri			t= 1,79 p= 0,032	t= 2,89 p= 0,12	t= 1,8 p= 0,38*
Hasta ile ilişkilerde günlük yaşama durumu					
Yaşayan	129	61,4	284,87±47,69	266,43±44,78	250,01±42,34
Yaşamayan	81	38,6	302,77±42,46	279,12±40,05	269,42±54,16
Test ve p değeri			t= 2,61 p= 0,01	t= 4,82 p= 0,00	t=3,11 p= 0,00
Hasta bir birey olarak bakım alma deneyimi yaşama durumu					
Bakım alan	25	11,9	309,78±40,21	276,94±40,55	263,46±39,79
Bakım almayan	185	88,1	311,86±46,64	273,84±39,67	265,08±49,23
Test ve p değeri			t= 0,896 p= 0,34	t=1,103 p=0,35	t=0,034 p=0,95*
Hastanede bir yakınının refakatçisi olarak kalma durumu					
Kalan	26	12,3	323,46±42,18	289,18±36,11	290,71±44,18
Kalmayan	184	87,7	352,12±37,21	275,44±44,33	267,77±43,38
Test ve p değeri			t=0,352 p= 0,68	t=0,652 p=0,56	t=0,654 p=0,52*

Tartışma

Bu çalışmada hemşirelik öğrencilerinin bakım odaklı hemşire-hasta etkileşimine yönelik tutum ve davranışlarına ilişkin bulgular tartışılmıştır. Çalışmaya katılan öğrencilerin %40,9'u hemşirelik mesleğini sevdiği için tercih ettiğini belirtmiştir. Yapılan çalışmalarda da öğrencilerin hemşirelik mesleğini isteyerek tercih etmeleri mesleğin gelişimi ve profesyonel olarak ilerlemesi açısından oldukça önemli olduğu belirtilmektedir (20-22).

Öncesinde yaşanan bakım alma deneyimleri, yakınının bakımına katılma deneyimi hemşirelerin bakım algılarını ve davranışlarını etkileyebilmektedir (16). Bu çalışmada da öğrencilerin büyük bir çoğunluğu daha önce hasta bir birey olarak bakım alma deneyimi yaşamadığını, %67,2'si daha önce bir yakının bakımına katılmadığını, %87,7'sinin de hastanede bir yakının refakatçisi olarak kalmadığını belirtmiştir. Fakat yapılan bazı çalışmalarda hemşirelik mesleğine girmeden önce bakım verme ya da bakım alma deneyimi olan öğrencilerin bakım davranışları algılarının anlamlı şekilde daha yüksek olduğu, hasta birey ile bakım ilişkisi içerisine girme becerisini geliştirdiği ve öğrencilerin daha önce yaşadıkları bakım deneyimlerinin bakım davranışlarına olumlu yansıtıldığı saptanmıştır (22,23).

Araştırmaya katılan öğrenci hemşirelerin bakım odaklı hemşire hasta etkileşimi ölçeği puan ortalamalarına bakıldığında önemlilik puan ortalamalarının $287,72 \pm 40,01$, yeterlilik puan ortalamalarının $256,12 \pm 42,12$ ve uygulanabilirlik puan ortalamalarının $255,68 \pm 44,95$ olduğu bulunmuştur. Öğrenci hemşirelerin ölçeğin üç boyutundan aldıkları toplam puanların yüksek olduğu görülmektedir. Zaybak ve arkadaşlarının (2014) hemşirelik öğrencileriyle (n=253) yürüttüğü çalışmada Öğrenci hemşirelerin BOHHEÖ'nin önemlilik, yeterlilik ve uygulanabilirlik boyutları toplam puan ortalamaları sırasıyla $308,64 \pm 43,32$, $272,60 \pm 43,86$, $262,93 \pm 52,46$ olarak belirtilmektedir (17). Kalender ve arkadaşlarının (2016) bir hemşirelik yüksek okulunda yaptığı çalışmada (n=200) öğrencilerin BOHHEÖ'den aldıkları puanların; önemlilik için $337,63 \pm 23,8$, yeterlilik için $293,41 \pm 34,99$, uygulanabilirlik için ise $290,85 \pm 42,11$ olduğu belirtilmektedir (18). Bayraktar ve Eşer'in (2017) bir üniversite

hastanesinde çalışan hemşirelerle yaptığı çalışmada (n=1350) hemşirelerin BOHHEÖ'nün önemlilik, yeterlilik ve uygulanabilirlik boyutlarının toplam puan ortalamalarının sırasıyla $296,75 \pm 39,95$, $265,07 \pm 46,12$ ve $241,39 \pm 48,95$ olduğu ifade edilmektedir (24). Yılmaz ve Gökdele Çınar'ın (2017) hemşirelik son sınıf öğrencileriyle yaptığı çalışmada (n=57) BOHHEÖ'nin önemlilik, yeterlilik ve uygulanabilirlik boyutları için toplam puan ortalamaları sırasıyla $326,56 \pm 24,17$, $287,43 \pm 44,05$, $276,89 \pm 43,96$ olarak gösterilmektedir (19). Erzincanlı ve Yüksel'in (2018) hemşirelik öğrencileriyle (n=258) yaptığı çalışmada BOHHEÖ'den aldıkları puan ortalamaları, önemliliği boyutunda $310,55 \pm 40,72$, yeterlilik boyutunda $274,83 \pm 39,01$ ve uygulanabilirlik boyutunda $266,26 \pm 44,85$ olarak saptanmıştır (25). Kaçmaz ve Çam'ın psikiyatri hastalarına bakım veren hemşirelerle (n=291) yaptığı çalışmada ise, hemşireleri BOHHEÖ'den aldıkları ortalama puanlara bakıldığında, önemlilik boyutundan $313,08 \pm 30,45$, yeterlilik boyutundan $283,79 \pm 37,43$ ve uygulanabilirlik boyutundan $268,01 \pm 47,65$ puan aldıkları görülmektedir (26). Bu araştırmanın bulgularıyla paralel olan literatür doğrultusunda hemşirelik öğrencilerinin bakım odaklı hemşire-hasta etkileşimine ilişkin tutum ve davranışlarının olumlu olduğu söylenebilir.

Bu çalışmada sosyodemografik özelliklere göre ölçek toplam puan ortalamaları incelendiğinde; öğrenci hemşirelerin yaşları ile bakım odaklı hasta-hemşire etkileşimin önemlilik ve yeterlilik boyutu arasında, negatif yönde ve çok zayıf bir ilişki olduğu, cinsiyete göre önemlilik ve yeterlilik boyutu; hemşirelik mesleğini seçme nedenine göre önemlilik boyutu; hasta ile ilişkilerinde güçlük yaşama durumuna göre önemlilik, yeterlilik ve uygulanabilirlik boyutu toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir ($p < 0,05$). Kalender ve arkadaşlarının (2016) sosyodemografik ve etkileşime yönelik özelliklere göre ölçek alt boyut puan ortalamalarının karşılaştırılmasında bir yakınının yanında refakatçi olarak kalanların, hümanizm alt boyutu için ölçek-önemlilik düzeyi ve ölçek-yeterlilik düzeyi maneviyat alt boyut puan ortalamaları ve hastalık nedeniyle hastaneye yatma durumu ile hümanizm, umut ve duyarlılık alt boyutları için ölçek-yeterlilik düzeyi puan ortalamalarının anlamlı derecede

yüksek olduğu belirtilmektedir (18). Zaybak ve arkadaşlarının (2014), BOHHEÖ ile yaptıkları çalışmada öğrenci hemşirelerin yaşları ile ölçeğin tüm alt ölçeklerinin önemlilik ve yeterlilik boyutu toplam puan ortalamaları arasında çok zayıf, negatif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu, cinsiyetlerine göre BOHHEÖ'nin tüm alt ölçeklerinin önemlilik ve yeterlilik boyutları ve hemşirelik mesleğini seçme nedenine göre önemlilik boyutu toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu ifade edilmektedir (17). Bayraktar ve Eşer'in çalışmasında (2017) yaş gruplarına göre, BOHHEÖ'nin tüm alt ölçeklerinin önemlilik, yeterlilik ve uygulanabilirlik boyutları toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu belirtilmektedir (24). Yılmaz ve Gökdere Çınar'ın (2017) çalışmasında ise öğrencilerin yaş ortalamaları, cinsiyet, mesleği seçme nedenleri, hasta ile ilişkilerde ve sosyal ilişkilerde güçlük yaşama durumları ile ölçeğin önemlilik, yeterlilik ve uygulanabilirlik boyutları toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır (19). Kaçmaz ve Çam'ın araştırmasında hemşirelerin yaş, cinsiyet, medeni durum, hastalarla etkileşime geçerken sorun yaşama durumu, manevi destek verme durumu ve manevi bakım ile ilgili eğitim alma durumu ile BOHHEÖ önemlilik, yeterlilik ve uygulanabilirlik boyutları puan ortalamaları ile ölçek puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir (26). Yapılan çalışmalar bu çalışmanın sonuçları ile benzerlik göstermekle birlikte yaş büyük olan öğrencilerin bakım odaklı hemşire-hasta etkileşiminin önemli olduğunu düşündüğü, kendilerini bu konuda yeterli bulduklarını düşündükleri söylenebilir.

Öğrencilerin ölçeğin alt boyutlardan en yüksek puan ortalamalarının "gereksinimler" ve en düşük puan ortalamalarının ise "maneviyat" boyutunda olduğu bulunmuştur (Tablo 2). Bu araştırma ile paralel olarak Kaçmaz ve Çam'ın (2019) yaptığı çalışmasında da en yüksek puan "gereksinimler" alt boyutunda, en düşük puan ise "maneviyat" alt boyutunda olduğu görülmektedir (26). Bu araştırma sonuçlarından farklı olarak Zaybak ve arkadaşlarının (2014), Kalender ve arkadaşlarının (2016), Yılmaz ve Gökdere Çınar'ın (2017), Bayraktar ve Eşer'in (2017), Erzincanlı ve Yüksel'in (2018) çalışmasında ise en yüksek puan "gereksinimler" alt boyutunda, en düşük puan ise

"duyarlılık" alt boyutunda olduğu belirlenmiştir (17-19,24,25). Bu araştırma sonuçlarının diğer araştırma sonuçlarından farklı olmasının sebebi, örneklem farklılığının olmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Bu araştırma sonucunda öğrencilerin yaş ve cinsiyet değişkenlerinin, BOHHEÖ puan ortalamasını etkilemediği görülmektedir (Tablo 3). Bu araştırma sonuçlarıyla benzer olarak Yılmaz ve Gökdere Çınar'ın (2017), yaptığı çalışmada da yaş ve cinsiyet değişkenlerinin BOHHEÖ puan ortalamasını etkilemediği ifade edilmektedir (19). Erzincanlı ve Yüksel'in (2018) çalışmasında ise cinsiyet ile önemlilik boyutu arasında anlamlı bir fark bulunduğu belirtilmektedir (25). Araştırma sonuçlarından farklı olarak Zaybak ve arkadaşlarının (2014) çalışmasında yaş ve cinsiyet ile BOHHEÖ puan ortalaması arasında bir ilişki bulunduğu ifade edilmektedir (17). Bu farkın, araştırmada sınıf düzeyi değişkeninin bulunmaması ve öğrenciler arasındaki yaş farklarının olmaması gibi nedenlerden kaynaklandığı söylenebilir.

Araştırmaya dahil edilen öğrencilerin mesleği seçme nedenleri, hasta ile ilişkilerde güçlük yaşama durumları ile ölçeğin önemlilik, yeterlilik ve uygulanabilirlik boyutları toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir (Tablo 3). Bu araştırmanın sonuçlarıyla paralel olarak Yılmaz ve Gökdere Çınar'ın (2017) çalışmasında da öğrencilerin mesleği seçme nedenleri ve hasta ile ilişkilerde güçlük yaşama durumları ile ölçek alt boyutlarının toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı ifade edilmektedir (19). Literatürdeki benzer çalışmalarda bu araştırma sonuçlarından farklı sonuçlar da bulunmaktadır. Kalender ve arkadaşlarının (2016) çalışmasında, öğrencilerin meslek tercih nedenleri ve kişilerarası ilişkide zorluk yaşama durumlarına göre ölçek düzey ve alt boyut puan ortalamaları arasında bir ilişki bulunmadığı belirtilmektedir (18). Zaybak ve arkadaşlarının (2014) çalışmasında; öğrencilerin mesleği seçme nedenlerinin ve hasta ile ilişkilerde güçlük yaşama durumlarının BOHHEÖ alt boyut puan ortalamalarını etkilediği görülmektedir (17). Bu farkın örneklem büyüklüğünden kaynaklandığı söylenebilir.

Sonuç ve Öneriler

Çalışmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin bakım odaklı hemşire-hasta etkileşimine ilişkin tutum ve davranışlarının olumlu yönde olduğu, bakım odaklı hemşire hasta etkileşimi ölçeğinin önemlilik, yeterlilik ve uygulanabilirlik alt boyut puan ortalamaları yüksek olduğu, ölçeğin alt boyutlardan en yüksek puan ortalamalarının "gereksinimler" ve en düşük puan ortalamalarının ise "maneviyat" boyutunda olduğu, yaş ile önemlilik ve yeterlilik boyutu arasında, negatif yönde ve çok zayıf bir ilişki olduğu fakat yaş ve cinsiyet değişkenlerinin, BOHHEÖ puan ortalamasını etkilemediği görülmektedir. Araştırmaya dahil edilen öğrencilerin mesleği seçme nedenleri, hasta ile ilişkilerde güçlük yaşama durumları ile ölçeğin önemlilik, yeterlilik ve uygulanabilirlik boyutları toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir ($p>0.05$). Hastanede yatma veya refakatçi olarak bulunma deneyimi yaşayan öğrencilerin hastalarla daha az etkileşim sorunu yaşadığı belirlenmiştir. Hemşirelik eğitimi planlanırken, öğrenci hemşirelere hastayla yapıcı ve etkin bir etkileşim içerisine girerek ve bakımın manevi boyutunu da göz ardı etmeyerek bireyi bütüncül olarak ele alma becerileri kazandıracak şekilde geliştirilmesi ve öğrencilerin sosyal ilişkilerini güçlendirmek için okullarda sosyal etkinliklere daha fazla önem verilmesi, hemşirelik öğrencilerinin, bakım odaklı hemşire hasta etkileşiminde yeterliliklerinin ve bakımın uygulanabilirliğinin artırılması için, hemşirelik alanlarında yüksek lisans ve doktora programlarına yönlendirilmeleri, bakımda hemşire-hasta etkileşimini sağlayabilecek modellerin kullanılmasının öğretilmesi ve yaygınlaştırılması, çalışmanın sadece Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi'nde öğrenim gören öğrencilerle yapılması dolayısıyla, araştırma bulgularının genellenebilmesi için daha geniş örneklem grubunda planlanması önerilebilir.

İletişim: Gözde Özsezer

E-Posta: gozdeozsezer@hotmail.com

Kaynaklar

1. Velioğlu P. Hemşirelikte Kavram ve Kuramlar. İstanbul: Alaş Ofset; 1999.
2. Fleischer S, Berg A, Zimmermann M, Wüste K, Behrens J. Nurse-patient interaction and

communication: A systematic literature review. *J Public Health* 2009; 17:339-53.

3. Aydın A, Hiçdurmaz D. Kişilerarası duyarlılık ve hemşirelik. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi* 2016; 7(1):45-9.
4. Tutuk A, Al D, Doğan S. Hemşirelik öğrencilerinin iletişim becerisi ve empati düzeylerinin belirlenmesi C.Ü. Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi 2002; 6:36-41.
5. Korkmaz M, Tuna Hİ. Yoğun bakım ünitesinde hemşire-hasta iletişimi. *Uluslararası Hakemli Akademik Spor Sağlık ve Tıp Bilimleri Dergisi* 2014; 11(4):14.
6. Üstün B. Çünkü iletişim çok şeyi değiştirir. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi* 2005; 8(2):88-94.
7. Cuchetti C, Grace P. Authentic intention: Tempering the dehumanizing aspects of technology on behalf of good nursing care. *Nursing Philosophy* 2020; 21:e12255.
8. Allande Cussó R, Siles González J, Ayuso Murillo D, Gómez Salgado J. A new conceptualization of the nurse-patient relationship construct as caring interaction. *Nursing Philosophy* 2020; e12335.
9. Yalçın Atar N, Atabek Aştı T. Bakım odaklı hemşire-hasta etkileşimi ölçeğinin güvenilirlik ve geçerliği. *İ.Ü.F.N. Hem. Derg* 2012; 20(2):129-139.
10. Rodríguez A. Enfermería ante la deshumanización: una necesi- dad por ser considerada desde la losofía de Emmanuel Levinas. *Enfermería en Costa Rica* 2011; 32(1):37-41.
11. Kajander S, Salminen L, Saarikoski M, Suhonen R, Leino-Kilpi H. Competence areas of nursing students in Europe. *Nurse Education Today* 2013; 33:625-632.
12. Allande-Cussó R, Salgado JG, Macías-Seda J, Porcel-Gálvez AM. Assessment of the nurse-patient interaction competence in undergraduate nursing students. *Nurse Education Today* 2020;104627.
13. Kennedy B, Craig JB, Wetsel M, Reimels E, Wright, J. Three nursing interventions' impact on HCAHPS scores. *Journal of Nursing Care Quality* 2013; 28(4):327-334.
14. McAndrew S, Chambers M, Nolan F, Thomas B, Watts P. Measuring the evidence: Reviewing the literature of the measurement of therapeutic engagement in acute mental health inpatient wards. *International Journal of Mental Health Nursing* 2014; 23(3):212-220.
15. Suikkala A, Leino-Kilpi H. Nursing student-patient relationship: a review of the literature from 1984 to 1998. *Journal of Advanced Nursing* 2001; 33(1):42-50.
16. Karaöz, S. Hemşirelikte klinik öğretime genel bir bakış ve etkin klinik öğretim için öneriler. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi* 2003;

- 1:15-20.
17. Zaybak A, Günay İsmailoğlu E, Efteli E. Hemşirelik öğrencilerinin bakım odaklı hemşire-hasta etkileşimine yönelik tutum ve davranışları. Uluslararası Hakemli Hemşirelik Araştırmaları Dergisi 2014; 1(2):24-37.
  18. Kalender N, Tosun N, Çınar Fİ, Bağçivan G, Yaşar Z. Hemşirelik yüksekokulu öğrencilerinin bakım odaklı hemşire-hasta etkileşimine yönelik tutum ve davranışlarının değerlendirilmesi. Gülhane Tıp Derg 2016; 58: 277-281.
  19. Yılmaz D, Gökdere Çınar H. Hemşirelik bölümü son sınıf öğrencilerinin bakım odaklı hemşire-hasta etkileşimine yönelik tutumlarının incelenmesi. International Journal of Human Sciences 2017; 14(4): 3300-3309.
  20. Şirin A, Öztürk R, Bezci G, Çakar G, Çoban A. Hemşirelik öğrencilerinin meslek seçimi ve mesleği uygulamaya yönelik görüşleri. Dirim Tıp Gazetesi 2008; 83:69-75.
  21. Özpancar N, Aydın N, Akansel N. Hemşirelik 1. sınıf öğrencilerinin hemşirelik mesleği ile ilgili görüşlerinin belirlenmesi. C.U. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2008; 12(3):9-17.
  22. Cunningham S, Copp G, Collins B, Bater M. Preregistration nursing students' experience of caring for cancer patients. Eur Journal Oncol Nurs 2006; 10(1):59-67.
  23. Larsen PD, McGill JS, Palmer SJ. Factors influencing career decisions: perspectives of nursing students in three types of programs. Journal of Nurs Educ 2003; 42(4):168-73.
  24. Bayraktar D, Eşer İ. Hemşirelerin bakım odaklı hemşire-hasta etkileşimine yönelik tutum ve davranışları. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi 2017; 20(3):188-194.
  25. Erzincanlı S, Yüksel A. Öğrenci hemşirelerin bakım odaklı hemşire-hasta etkileşimine yönelik tutum ve davranışlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi 2018; 21(1):10-17.
  26. Kaçmaz ED, Çam MO. Psikiyatri hastalarına bakım veren hemşirelerin bakım odaklı hemşire-hasta etkileşim düzeylerinin incelenmesi. Psikiyatri Hemşireliği Dergisi 2019; 10(1):65-74.